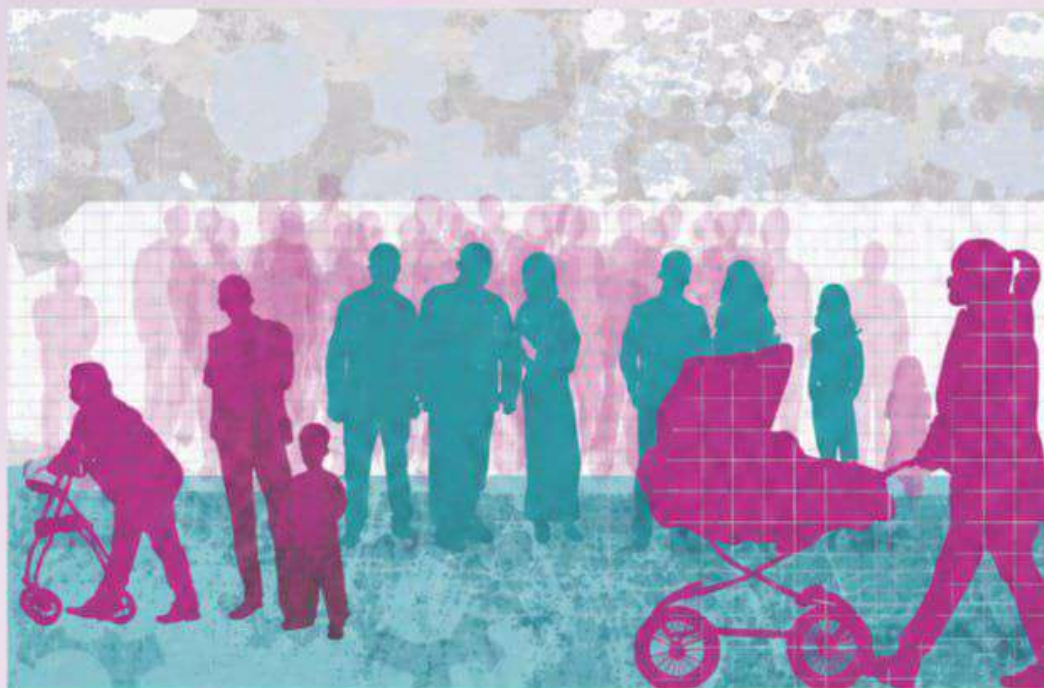


DEMOGRAFIYA VA MEHNAT BOZORI



IV SON

2026

Elektron ilmiy-ommabop jurnal

(+998) 50-005-45-69

https://t.me/demografiya_mehnatbozori

demografiya_mehnat_bozori@mail.ru

**DEMOGRAFIYA
VA MEHNAT
BOZORI**

**2026-yil
4-son**

Elektron ilmiy-ommabop jurnal
Электронный научно-популярный
журнал
Electronic popular science journal

BOSH MUHARRIR:

Umurzoqov Bahodir Xamidovich

MUHARRIR:

Bahriddinova Muazzam Azam qizi

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmonov Qalandar Xodjaevich, i.f.d., akademik.
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof.,
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof.,
Axmedov Durbek Qudratillaevich, i.f.d., professor
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.,
Zokirova Nodira Qalandarovna, i.f.d., prof.,
Abduraxmonova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof.,
Mamadaliyeva Xafiza Xoldarovna, i.f.d., prof.,
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, i.f.d., prof.,
Arabov Nurali Uralovich, i.f.d., prof.,
Irmatova Aziza Baxromovna, i.f.d., prof.,
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, g.f.d., professor
Isayev Faxriddin Ikramovich, i.f.d., prof.
Usmanov Anvar Saidmaxmudovich, i.f.d., professor
Qodirov Abdurashid Madjidovich, i.f.d., professor
Hermann Sterzinger, i.f.d., professor (Germaniya)
Ibragimov Lutfullo Ziyadullayevich, DSc., professor
Qurbonov Paxlavon Rustamovich, DSc, dotsent
Shakarov Zafar Gaffarovich, PhD, dotsent
Gulmurodov Kamoliddin Abduqodir o'g'li, PhD
Hamrokulov Mirabbos Ortiqovich, PhD
Maxmudov Asliddin Sirojiddin o'g'li, PhD

MUNDARIJA

Баҳриддинова Муаззам Азам қизи <i>Аҳоли такрор барпо бўлиш жараёнларининг меҳнат ресурслари шаклланишига таъсири ва унинг назарий жиҳатлари</i>	4
Sobirova Muxlisa Sherali qizi <i>Eksportga yo'naltirilgan o'sish (export-led growth) modeli: Nazariy-metodologik asoslar, empirik dalillar va rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun strategik ahamiyati</i>	16
Эргашева Зиёда Баходир қизи <i>Болалар саломатлиги соҳасидаги услоҳотларнинг аҳоли камбағаллик даражасига таъсири</i>	31
Qilichov Ulug'bek Rustam o'g'li <i>Migratsiya oqimlarining ishsizlik darajasiga</i>	54

<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2011/12/27/new-york-takes-a-leaf-from-brazil-and-turkey>

16. Хасанов, Р.Р. Ўзбекистонда камбағалликни қисқартиришнинг концептуал асослари. Иқтисодиёт ва молия, №3. 2021.

17. Тошматов, Ш. Инсон капиталини ривожлантириш ва ижтимоий тенгсизликни камайтириш масалалари. Иқтисодиёт ва таълим, №5. 2023.

18. UNICEF Uzbekistan. (2026). Child Poverty Reduction in the Republic of Uzbekistan: Multidimensional Approaches and Social Policies. UNICEF Official Frameworks. <https://www.unicef.org/uzbekistan/en/child-poverty-reduction>

19. Миллий статистика қўмитаси маълумотлари. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/bolalarga-oid-statistika>

MIGRATSIYA OQIMLARINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRI

Qilichov Ulug'bek Rustam o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti huzuridagi

“O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari”

ilmiy-tadqiqot markazi

“Demografiya va mehnat bozori” sektori stajyor-tadqiqotchisi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

magistratura talabasi

ORCID: 0009-0008-3508-1281

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasida migratsiya oqimlarining ishsizlik darajasiga ta’siri kompleks va tizimli yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida ichki va tashqi migratsiya jarayonlarining mehnat bozori shakllanishiga, ishchi kuchi taklifi va talabiga, bandlik darajasiga hamda iqtisodiy faollikka ta’siri statistik ma’lumotlar asosida o‘rganildi. Shuningdek, migratsiyaning qisqa va uzoq muddatli iqtisodiy oqibatlari, xususan, ishsizlik darajasining o‘zgarishi, norasmiy bandlikning kengayishi, hududlararo iqtisodiy tafovutlarning kuchayishi va inson kapitalining qayta taqsimlanishi kabi jihatlar chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, migratsiya qisqa muddatda mehnat bozoridagi ortiqcha ishchi kuchini kamaytirish orqali ishsizlik darajasini pasaytiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: Migratsiya, mehnat migratsiyasi, ichki migratsiya, tashqi migratsiya, ishsizlik darajasi, bandlik, mehnat bozori, ishchi kuchi, iqtisodiy faollik, urbanizatsiya, pul o‘tkazmalari, norasmiy bandlik, inson kapitali, brain drain, hududiy rivojlanish, iqtisodiy o‘rish, demografik omillar, migratsiya oqimlari, bandlik siyosati, mehnat resurslari.

ВЛИЯНИЕ МИГРАЦИОННЫХ ПОТОКОВ НА УРОВЕНЬ БЕЗРАБОТИЦЫ

Килчов Улуғбек Рустам угли

Стажёр-исследователь сектора «Демография и рынок труда»

Научно-исследовательского центра

«Научные основы и проблемы развития экономики Узбекистана»

при Ташкентском государственном экономическом университете
Магистрант Ташкентского государственного экономического
университета
ORCID: 0009-0008-3508-1281

Аннотация. В данной научной статье анализируется влияние миграционных потоков на уровень безработицы в Республике Узбекистан на основе комплексного и системного подхода. В рамках исследования на основе статистических данных изучено влияние внутренних и внешних миграционных процессов на формирование рынка труда, предложение и спрос на рабочую силу, уровень занятости и экономическую активность. Также были глубоко проанализированы краткосрочные и долгосрочные экономические последствия миграции, в частности, такие аспекты, как изменение уровня безработицы, расширение неформальной занятости, усиление межрегиональных экономических различий и перераспределение человеческого капитала. Результаты исследования показывают, что миграция проявляется как важный фактор, снижающий уровень безработицы за счет сокращения избыточной рабочей силы на рынке труда в краткосрочной перспективе.

Ключевые слова: Миграция, трудовая миграция, внутренняя миграция, внешняя миграция, уровень безработицы, занятость, рынок труда, рабочая сила, экономическая активность, урбанизация, денежные переводы, неформальная занятость, человеческий капитал, мозговой поток, региональное развитие, экономический рост, демографические факторы, миграционные потоки, политика занятости, трудовые ресурсы.

IMPACT OF MIGRATION FLOWS ON THE UNEMPLOYMENT RATE

Qilichov Ulugbek Rustam ogli
Research Intern of the “Demography and Labor Market”
Sector Research Center “Scientific Foundations and Issues
of Economic Development of Uzbekistan”
under Tashkent State University of Economics
Master’s Student of Tashkent State University of Economics
ORCID: 0009-0008-3508-1281

Abstract. This scientific article analyzes the impact of migration flows on the unemployment rate in the Republic of Uzbekistan based on a comprehensive and systematic approach. Within the framework of the study, the influence of internal and external migration processes on the formation of the labor market, the supply and demand for labor, the level of employment, and economic activity was studied based on statistical data. The short-term and long-term economic consequences of migration were also deeply analyzed, in particular, such aspects as changes in the unemployment rate, the expansion of informal employment, the strengthening of interregional economic disparities, and the redistribution of human capital. The research results show that migration manifests itself as an important factor in reducing the unemployment rate in the short term by reducing excess labor in the labor market.

Keywords: Migration, labor migration, internal migration, external migration, unemployment rate, employment, labor market, labor force, economic activity, urbanization,

remittances, informal employment, human capital, brain drain, territorial development, economic growth, demographic factors, migration flows, employment policy, labor resources.

Kirish

XXI asrda globalizatsiya jarayonlarining jadallashuvi, mehnat resurslarining xalqaro va ichki harakatchanligi hamda iqtisodiy integratsiyaning chuqurlashuvi migratsiya jarayonlarini jahon iqtisodiyotining ajralmas tarkibiy qismiga aylantirdi. Bugungi kunda migratsiya nafaqat demografik hodisa, balki mehnat bozori, bandlik darajasi va iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim omil sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda migratsiya jarayonlari sezilarli darajada faollashdi. Aholi sonining tez o'sishi, yoshlar ulushining yuqoriligi hamda hududlar o'rtasidagi iqtisodiy rivojlanish darajasidagi tafovutlar mehnat resurslarining hududlar va mamlakatlar o'rtasida qayta taqsimlanishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, qishloq hududlaridan yirik shaharlarga ichki migratsiya va xorijiy davlatlarga tashqi mehnat migratsiyasi keng ko'lamda rivojlanmoqda.

Rasmiy va ochiq manbalarga ko'ra, 2025-yilda O'zbekistondan tashqi mehnat migratsiyasida ishtirok etayotgan fuqarolar soni 2,3–2,4 million kishini tashkil etgan[1]. Bu ko'rsatkich mamlakat umumiy ishchi kuchining muhim qismini tashkil etib, mehnat bozoridagi muvozanatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, migrantlar tomonidan yuborilayotgan pul o'tkazmalari hajmi 18,9 milliard AQSh dollariga yetgani iqtisodiyot uchun migratsiyaning qanchalik muhim ekanligini ko'rsatadi[2].

Mazkur jarayonlar fonida O'zbekistonda ishsizlik darajasi ham sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Xususan, 2020-yilda pandemiya ta'sirida ishsizlik darajasi 10 foizdan oshgan bo'lsa, keyingi yillarda iqtisodiy tiklanish va migratsiya oqimlarining faollashuvi natijasida bu ko'rsatkich 2025-yilda 4,9 foizgacha pasaygan[3]. Bu esa migratsiyaning mehnat bozori barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi.

Biroq migratsiya jarayonlarini bir tomonlama baholab bo'lmaydi. Bir tomondan, migratsiya ishchi kuchi ortiqchasini kamaytirish orqali ishsizlik darajasini pasaytiradi va aholi daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Ikkinchi tomondan esa, malakali kadrlarning mamlakatdan chiqib ketishi ("brain drain"), ichki ishlab chiqarish salohiyatining pasayishi hamda hududlararo ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosibliklarning kuchayishi kabi muammolarni keltirib chiqaradi.

Shu sababli migratsiya oqimlarining ishsizlik darajasiga ta'sirini kompleks o'rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida bu masala dolzarb bo'lib, mehnat bozorini samarali boshqarish, bandlik siyosatini takomillashtirish va hududiy rivojlanishni muvozanatlashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonda migratsiya oqimlarining ishsizlik darajasiga ta'sirini tahlil qilish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda ushbu jarayonni samarali boshqarish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun migratsiya dinamikasi, ishsizlik ko'rsatkichlari hamda ularning o'zaro bog'liqligi statistik va tahliliy usullar yordamida o'rganiladi.

Adabiyotlar tahlili

O'zbekiston va Markaziy Osiyo davlatlarida migratsiya jarayonlari hamda ularning mehnat bozori bilan o'zaro bog'liqligini o'rganishga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar so'nggi yillarda sezilarli darajada kengaydi. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar migratsiyaning iqtisodiy, demografik va ijtimoiy omillar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi.

Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) tomonidan e'lon qilinadigan hisobotlarda migratsiya oqimlarining asosiy sabablaridan biri sifatida demografik bosim, ya'ni mehnatga layoqatli yoshlar ulushining yuqoriligi va ichki mehnat bozorida ish o'rinlarining yetishmasligi ko'rsatiladi [4]. Ushbu manbalarda qayd etilishicha,

ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda, migratsiya ishchi kuchi ortiqchasini muvozanatlashtiruvchi mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Jahon banki tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Markaziy Osiyo davlatlarida migratsiya oqimlarining hududiy xususiyatlari keng yoritilgan. Unga ko'ra, O'zbekiston, Tojikiston va Qirg'iziston davlatlari mehnat resurslarini eksport qiluvchi mamlakatlar sifatida ajralib turadi, Qozog'iston va Rossiya esa asosiy qabul qiluvchi hududlar hisoblanadi [5]. Shu bilan birga, Jahon banki hisobotlarida migrantlar tomonidan yuboriladigan pul o'tkazmalari (remittanslar) milliy iqtisodiyotlarda muhim rol o'ynashi, xususan, ichki iste'molni rag'batlantirishi va kambag'allik darajasini kamaytirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi [6].

Xorijiy tadqiqotchilar, jumladan, Marlène Laruelle, Julian Schenk va John Heathershaw tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda Markaziy Osiyo mamlakatlarida mehnat migratsiyasi geoiqtisodiy va geosiyosiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liqligi asoslab berilgan. Ushbu mualliflarning tadqiqotlarida Rossiya mintaqasi uchun asosiy mehnat bozori sifatida shakllanganligi, mazkur davlatdagi migratsiya siyosatidagi o'zgarishlar esa Markaziy Osiyo mamlakatlari iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi qayd etiladi [7].

Bundan tashqari, zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda migratsiya va ishsizlik o'rtasidagi bog'liqlikni tushuntirish uchun turli nazariy yondashuvlar qo'llaniladi. Xususan, neoklassik nazariya migratsiyani ishchi kuchining samarali taqsimlanish mexanizmi sifatida talqin qiladi. Unga ko'ra, ishchi kuchi ortiqcha hududlardan ishchi kuchi yetishmaydigan hududlarga yo'naltiriladi va natijada mehnat bozori muvozanati ta'minlanadi [8].

Shu bilan birga, Harris-Todaro modeli rivojlanayotgan mamlakatlarda migratsiya oqimlarining o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirib beradi. Ushbu modelga ko'ra, migratsiya kutilayotgan daromadlar asosida amalga oshiriladi va

bu holat shaharlarda ishsizlik darajasining ortishiga olib kelishi mumkin. Ya'ni, migrantlar yuqori daromad umidida shaharlarga ko'chib o'tadi, biroq mavjud ish o'rinlari barchani qamrab olmaydi [9].

O'zbekiston bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda migratsiyaning mehnat bozori ko'rsatkichlariga ta'siri alohida o'rganilgan. Xususan, milliy tahlillarda tashqi mehnat migratsiyasi ichki mehnat bozoridagi ortiqcha ishchi kuchini kamaytirish orqali ishsizlik darajasini pasaytiruvchi omil sifatida baholanadi [10]. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda migratsiya natijasida malakali kadrlarning mamlakatdan chiqib ketishi, ya'ni "brain drain" jarayoni yuzaga kelishi va bu holat iqtisodiyotning uzoq muddatli rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ta'kidlanadi.

Ichki migratsiya masalalari ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Tadqiqotlarga ko'ra, qishloq hududlaridan shaharlarga migratsiya urbanizatsiya jarayonini tezlashtiradi, xizmatlar sektorining kengayishiga olib keladi va yangi ish o'rinlari yaratilishiga turtki beradi [11]. Biroq, bu jarayon mehnat bozori infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmagan sharoitda yashirin ishsizlikning oshishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, Markaziy Osiyo davlatlari kesimida olib borilgan tahlillar migratsiya va ishsizlik o'rtasidagi bog'liqlik hududiy jihatdan turlicha namoyon bo'lishini ko'rsatadi. Iqtisodiy rivojlanish darajasi past bo'lgan hududlarda migratsiya darajasi yuqori bo'lib, bu hududlarda ishsizlik muammosi yanada keskin tus oladi [12].

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar migratsiya va ishsizlik o'rtasidagi bog'liqlikni murakkab va ko'p omilli tizim sifatida tavsiflaydi. Ushbu bog'liqlik demografik omillar, iqtisodiy siyosat, hududiy rivojlanish darajasi va xalqaro mehnat bozori sharoitlariga bog'liq holda shakllanadi. Shu sababli, O'zbekiston sharoitida migratsiya oqimlarining ishsizlik darajasiga ta'sirini chuqur o'rganish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda migratsiya oqimlarining ishsizlik darajasiga ta'sirini baholashda kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Jumladan, tahlil va sintez usuli orqali migratsiya va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik nazariy jihatdan umumlashtirildi va tizimlashtirildi.

Iqtisodiy-statistik tahlil usuli asosida O'zbekistonda ishsizlik darajasi, tashqi mehnat migratsiyasi hajmi hamda pul o'tkazmalari dinamikasi bo'yicha ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Ushbu jarayonda Davlat statistika qo'mitasi, xalqaro tashkilotlar va boshqa rasmiy manbalar ma'lumotlaridan foydalanildi.

Qiyosiy tahlil usuli orqali turli yillardagi ko'rsatkichlar solishtirilib, migratsiya oqimlarining o'zgarishi va ishsizlik darajasi dinamikasi o'rtasidagi tendentsiyalar aniqlandi. Shuningdek, hududlar kesimida tahlil o'tkazilib, migratsiya darajasi yuqori bo'lgan hududlarda mehnat bozoridagi holat baholandi.

Korrelyatsion yondashuv elementlari yordamida migratsiya va ishsizlik o'rtasidagi bog'liqlik darajasi ilmiy jihatdan asoslab berildi. Bu esa migratsiyaning mehnat bozoriga ta'sirini miqdoriy jihatdan baholash imkonini berdi.

Tizimli yondashuv asosida migratsiya jarayonlari mehnat resurslari shakllanishi, ishchi kuchi taklifi va talabi hamda iqtisodiy faollik bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqildi. Shu orqali migratsiyaning nafaqat ishsizlikka, balki umumiy iqtisodiy barqarorlikka ta'siri kompleks tarzda tahlil qilindi.

Tadqiqot rasmiy statistik ma'lumotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy adabiyotlar tahliliga asoslanib, ularning o'zaro taqqoslanishi va umumlashtirilishi orqali amalga oshirildi.

Tahlil va natijalar

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda migratsiya oqimlari, ishsizlik darajasi va pul o'tkazmalari (remittanslar) o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik kompleks tarzda

tahlil qilindi. Tahlil uchun 2020–2025 yillar kesimidagi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanildi.

1-Jadval

O'zbekistonda migratsiya, ishsizlik va remittanslar dinamikasi

Yil	Ishsizlik darajasi (%)	Migrantlar soni (mln kishi)	Remittanslar (mlrd \$)
2020	10.5	1.9	6.0
2021	9.6	2.0	8.1
2022	6.8	2.2	14.5
2023	6.2	2.3	16.9
2024	5.7	2.3	17.8
2025	4.9	2.4	18.9

Manba: Statistika agentligi (stat.uz), World Bank (worldbank.org), hamda Kun.uz va boshqa tahliliy manbalar asosida muallif tomonidan tuzilgan [1; 2; 3].

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, tadqiqot davomida ishsizlik darajasi izchil pasayish tendensiyasiga ega bo'lgan. Xususan, 2020 yilda 10,5 foizni tashkil etgan mazkur ko'rsatkich 2025 yilga kelib 4,9 foizgacha kamaygan. Bu holat, avvalo, iqtisodiy tiklanish jarayonlari hamda davlat tomonidan bandlikni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar bilan izohlanadi. Shu bilan birga, tashqi mehnat migratsiyasi hajmining ortishi ham ichki mehnat bozoridagi bosimni kamaytirish orqali ishsizlik darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan [3].

Tahlil qilinayotgan davrda tashqi mehnat migratsiyasi hajmi ham barqaror o'sishni namoyon etgan. 2020 yilda xorijda mehnat qilayotgan fuqarolar soni 1,9 mln kishini tashkil etgan bo'lsa, 2025 yilga kelib ushbu ko'rsatkich 2,4 mln kishiga yetgan. Bu esa mehnat resurslarining ma'lum qismi tashqi bozorlarga yo'naltirilayotganini va natijada ichki mehnat bozorida ishchi kuchi taklifining qisqarayotganini ko'rsatadi. Mazkur holat mehnat bozoridagi raqobatni kamaytirib, ishsizlik darajasining pasayishiga xizmat qilmoqda [1].

Shu bilan birga, migratsiya jarayonlarining iqtisodiy ta'siri remittanslar orqali yanada yaqqol namoyon bo'lmoqda. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2020 yilda 6 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan pul o'tkazmalari hajmi 2025 yilga kelib 18,9 mlrd dollarga yetgan. Bu qariyb uch barobar o'sishni anglatib, mamlakat

iqtisodiyoti uchun muhim moliyaviy manba hisoblanadi. Remittanslar aholi daromadlarini oshirish, ichki iste'molni rag'batlantirish va kichik biznes rivojiga turtki berish orqali bandlik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda [2].

Kompleks tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, migratsiya, ishsizlik va remittanslar o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjud. Xususan, migratsiya oqimlarining ortishi ishsizlik darajasining pasayishi bilan kuzatilmoqda, remittanslar hajmining o'sishi esa iqtisodiy faollik va bandlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Bu holat migratsiya jarayonlarini mehnat bozoridagi muvozanatni ta'minlovchi muhim omil sifatida baholash imkonini beradi.

Biroq, ushbu ijobiy tendensiyalar bilan bir qatorda ehtimoliy xavf-xatarlar ham mavjud. Jumladan, uzoq muddatli istiqbolda mehnatga layoqatli aholining katta qismi xorijda faoliyat yuritishi ichki bozorda malakali kadrlar yetishmovchiligini keltirib chiqarishi mumkin. Bu esa ayrim sohalarda iqtisodiy samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimolini oshiradi.

Shunday qilib, olib borilgan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, O'zbekistonda migratsiya oqimlari ishsizlik darajasini pasaytirish, iqtisodiy faollikni rag'batlantirish va mehnat bozori muvozanatini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ushbu jarayonlarni samarali boshqarish strategik vazifa hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasiga xorijiy mamlakatlardan ko'chib kelganlar hamda mamlakatdan xorijga ko'chib ketgan aholi tarkibi hududiy yo'nalishlar kesimida tahlil qilindi. Olingan natijalar migratsiya oqimlarining asosan mintaqaviy xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi.

2-Jadval

Ko'chib kelganlar va ko'chib ketganlar soni, kishi

	Ko'chib kelganlar soni			Ko'chib ketganlar soni		
	Jami	shundan:		Jami	shundan:	
		ichki	tashqi		ichki	tashqi

O'zbekiston Respublikasi	252 792	251 633	1 159	261 750	251 633	10 117
Qoraqalpog'iston Respublikasi	13 200	13 099	101	18 622	15 090	3 532
Viloyatlar:						
Andijon	7 897	7 897	0	9 782	9 724	58
Buxoro	9 916	9 905	11	14 166	14 032	134
Jizzax	8 172	8 160	12	9 933	9 833	100
Qashqadaryo	11 973	11 971	2	18 361	18 347	14
Navoiy	14 284	14 272	12	16 437	14 527	1 910
Namangan	2 910	2 909	1	5 126	5 096	30
Samarqand	13 708	13 706	2	17 975	17 866	109
Surxondaryo	10 832	10 832	0	14 383	14 358	25
Sirdaryo	6 970	6 946	24	7 934	7 822	112
Toshkent	31 176	30 901	275	26 295	23 813	2 482
Farg'ona	15 336	15 322	14	16 569	16 489	80
Xorazm	16 132	16 125	7	15 885	15 789	96
Toshkent sh.	90 286	89 588	698	70 282	68 847	1 435

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси, «Демографик кўрсаткичлар: 2024–2025 йиллар», расмий маълумотлар.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston Respublikasiga xorijdan ko'chib kelganlarning asosiy qismi MDH davlatlari hissasiga to'g'ri keladi. Xususan, eng katta ulush Rossiya Federatsiyasi (39,9%) hissasiga to'g'ri keladi. Bu holat ikki mamlakat o'rtasidagi tarixiy, iqtisodiy va ijtimoiy aloqalarning mustahkamligi bilan izohlanadi. Shuningdek, Qozog'iston Respublikasi (20,3%) va Tojikiston Respublikasi (10,3%) ham asosiy migratsiya manbalari sifatida ajralib turadi.

Bundan tashqari, Qirg'iz Respublikasi (4,3%) va Turkmaniston Respublikasi (3,1%) ulushi nisbatan pastroq bo'lsa-da, ular ham mintaqaviy migratsiya tizimida muhim o'rin egallaydi. Qolgan 22,1% boshqa mamlakatlar hissasiga to'g'ri kelib, migratsiya oqimlarining ma'lum darajada diversifikatsiyalashayotganini ko'rsatadi.

Aksincha, O'zbekiston Respublikasidan xorijiy mamlakatlarga ko'chib ketayotgan aholining asosiy qismi Qozog'iston Respublikasi hissasiga to'g'ri kelib, ularning ulushi 76,7%ni tashkil etadi. Bu juda yuqori ko'rsatkich bo'lib, geografik yaqinlik, mehnat bozori imkoniyatlari va migratsiya tartiblarining nisbatan soddaligi bilan izohlanadi. Ikkinchi o'rinda Rossiya Federatsiyasi

(18,6%) turadi, bu esa mazkur davlatning hanuzgacha asosiy mehnat migratsiyasi yo'nalishlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Boshqa yo'nalishlar ulushi nisbatan past bo'lib, Qirg'iz Respublikasi (1,2%), Janubiy Koreya (1,0%) va Tojikiston Respublikasi (0,4%) kabi davlatlar hissasiga to'g'ri keladi. Bu holat migratsiya oqimlarining asosiy qismi hali ham mintaqaviy chegaralar doirasida shakllanayotganini ko'rsatadi.

Olingan natijalar asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelish mumkin:

Birinchidan, O'zbekistonning tashqi migratsiya oqimlari asosan qo'shni va yaqin davlatlar bilan bog'langan bo'lib, bu migratsiyaning mintaqaviy xususiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, kirish migratsiyasida Rossiya Federatsiyasi yetakchi o'rin egallagan bo'lsa, chiqish migratsiyasida Qozog'iston Respublikasi mutlaq ustunlikka ega.

Uchinchidan, migratsiya oqimlarining bunday tuzilishi mehnat bozori talab va taklifi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, iqtisodiy imkoniyatlar, ish haqi darajasi va migratsiya siyosati bilan belgilanadi.

O'zbekiston migratsiya tizimining hali to'liq global xarakter kasb etmaganini anglatadi.

Xulosa va takliflar

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasida migratsiya jarayonlari asosan mintaqaviy xususiyatga ega bo'lib, ular mehnat bozori muvozanatini ta'minlashda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Xususan, migratsiya oqimlarining asosiy qismi qo'shni davlatlar bilan bog'langan bo'lib, bu holat geografik yaqinlik, iqtisodiy aloqalar va tarixiy omillar bilan izohlanadi.

Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, tashqi migratsiya, ayniqsa mehnat migratsiyasi, mamlakat ichki mehnat bozoridagi ortiqcha ishchi kuchini qisqartirish orqali bandlik darajasini muvozanatlashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga,

migrantlar tomonidan yuborilayotgan pul o'tkazmalari aholi daromadlarini oshirishda va milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, yuqori malakali kadrlarning chiqib ketishi, hududlar kesimida mehnat resurslari nomutanosibligi va migratsiya oqimlarining bir yo'nalishda jamlanib qolishi kabi muammolar ham mavjud.

Birinchidan, migratsiya jarayonlarini samarali boshqarish maqsadida davlat darajasida kompleks migratsiya siyosatini takomillashtirish zarur. Bunda mehnat migratsiyasini tartibga solish, migrantlar huquqlarini himoya qilish va ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, ichki mehnat bozorini rivojlantirish orqali tashqi migratsiyaga bo'lgan majburiy ehtiyojni kamaytirish lozim. Ayniqsa, hududlarda yangi ish o'rinlarini yaratish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lishi kerak.

Uchinchidan, yuqori malakali kadrlar oqimini kamaytirish maqsadida ilmiy va professional rivojlanish uchun ichki sharoitlarni yaxshilash, ta'lim va innovatsiya tizimini rivojlantirish zarur. Bu esa "miyalar oqimi"ning oldini olishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, migratsiya geografiyasini diversifikatsiya qilish, ya'ni faqat ayrim davlatlarga bog'lanib qolmasdan, yangi mehnat bozorlarini o'zlashtirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqish lozim. Bu migrantlar uchun imkoniyatlarni kengaytiradi va iqtisodiy xavflarni kamaytiradi.

Beshinchidan, migratsiya statistikasi va monitoring tizimini yanada takomillashtirish zarur. Aniq va ishonchli ma'lumotlar asosida qarorlar qabul qilish migratsiya siyosatining samaradorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, migratsiya jarayonlarini to'g'ri boshqarish va undan samarali foydalanish O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Mazkur yo'nalishda tizimli va uzoq muddatli

yondashuvni amalga oshirish mamlakat mehnat bozori barqarorligini ta'minlashga imkon beradi.

Adabiyotlar

1. Labor migration from Uzbekistan increased by 4 percent // One.uz. – 2025. – URL: <https://one.uz/en/news/uzbekistan/27113-labor-migration-from-uzbekistan-increased-by-4.html>
2. Remittances to Uzbekistan jump 27% to \$18.9bn in 2025 // Kun.uz. – 2026. – URL: <https://kun.uz/en/news/2026/01/29/remittances-to-uzbekistan-jump-27-to-189bn-in-2025>
3. Unemployment in Uzbekistan has decreased // Frank.uz. – 2025. – URL: <https://frank.uz/en/news-en/unemployment-in-uzbekistan-has-decreased/>
4. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook: Trends. – Geneva: International Labour Office.
5. World Bank. Migration and Development Brief. – Washington, DC: World Bank.
6. Without remittances Uzbekistan's poverty rate could nearly double // Kun.uz: rasmiy sayt. – 2025. – URL: <https://www.kun.uz/en/news/2025/03/07/without-remittances-uzbekistans-poverty-rate-could-nearly-double-world-bank>
7. Laruelle M., Schenk J., Heathershaw J. Central Asia Migration Studies. – London: Routledge.
8. Neoclassical Migration Theory // Economic theory sources. – manbalar asosida.
9. Harris J. R., Todaro M. P. Migration, Unemployment and Development // American Economic Review. – 1970. – Vol. 60. – No. 1. – P. 126–142.
10. Labor migration from Uzbekistan increased by 4 percent // One.uz: rasmiy sayt. – 2025. – URL: <https://one.uz/en/news/uzbekistan/27113-labor-migration-from-uzbekistan-increased-by-4.html>
11. Urbanization and Migration Studies // ilmiy manbalar to'plami.
12. Kun.uz: rasmiy sayt. – URL: <https://kun.uz>